Ա Զ Գ Ա Ս Է Ր

ՈՒՍՈՒՄՆ ԱՌՆԷ ԶՄԱՐԴ ԵՐՋԱՆԻԿ

ՎԻՊԱԳԻՐ

ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԴԻՏԵԼԵԱՑ.

ՀԱՏ. Բ. ԹԻՒ 34. ԿԱԼԿԱԹԱ 1846 Յուլ. 4.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՔ

ԿԱԼԿԱԹԱ

ԱՒԵՏԻՔ ՀԱՅՈՑ

Հարկանիցի լսել խմոնի զի Ամենապատիւ Տէր Ներսէս Կաթողիկոս մեր համայն Աշխարհին, կոչեցեալ էր առ ինքն և զԱպերատորս Տէր Յովհաննէս Մուրինեան Բազմէր Արքայն Ամ. Եպիսկոպոս Ամաշնորդ մեր ։

Մեծ քանի փափագելի լինէր մեզ օր մի յառաջ գտանել զխնամաթիւն յաղագս Հաստատութեան Նորա Սրբութ. Հայրապետութեան Համօրէն Հայաստանեայց, և զբաւան Հարկանելոյ զանձկացեալ Նորանոր բարեկարգութեանց Սեմնայն և Այլոց մերոյ ։

Բարոն Մուսթել ով Սէլ Հեպիկ յիշատակ մեծանուն Ազնու պարոնի մասանեց յաւէտ արժանի՝ քան թէ Հարկանիցէ ծանօթութեան մերոյ. բաց յայլոց մեծամեծ արդարութեանց իւրոց առ. յառաջադիմութիւն Ազգին իւրոյ, լսի թէ վարձեաց և դոյզն առ ծխախաղաց ընկերութեան Կաղզեացոյ՝ ի տան իւր, առ. ի ցուցանել ժողովրդեան Հնդկաց միայն՝ ըզշատ զօրմանալի անտարածս ծխախաժութեան նոցա ։ ☞ Սա՝ և զայս ասացին՝ եր առնել, որպէս իսկ պարտաւոր է. մանաւանդ զի եղեւ ցին իմն ազգասիրութեամբ առնել համբերել և զայս. Եթէ առաքինութիւն ինքնին մեծ որպէս և է, կարօտեցի ուսեալն ձեռին կառավարութեան, մեք յանհնարին որպէս մաղթեմք՝ զի կարկառեցի և Ընծա պատուական ի միլիթարութիւն Հնդիկ հասարակութեան սեղմայս ։

Յուլ. 32 ։ Երգասիրիս ցուցեցաք եթէ Հռոմա ամն՝ բարերարութեամբ հաւրեալ պետութեան, վեհս ընկալաւ եօթնամեան օգոստոսանոց ։ Այժմ քրիստոնէական պաշտօնութեամբ հրատարակեմք՝ զի այրի ծառայից ազատելոյ ։ մասս ազատութեամբ ՚ի ցուցակ թոշակաւորաց Սել, արքեա Պիլ մեծ գործակալի գերագոյն Լատինին Երգասարութեան Անգլիոյ Վէլինկլոն ՚ի Բանդալա ։ Սէ որ երբեք ունեին գործաւ, որ յուսալ զխնաց առ այս իշխան ողորմած ։

—Հակառակ քարոզութեան մասամբ Հնդկաց Անգլերութեան ոչ չառաքեալ միայն հաստատութեամբ գործոյս ընդդէմ Եւրոպիայի Տէրանց գնիկ, այլ և փարձեալ են քարոզեալ ՚ի միջի եւրոպաց հրապարակաւ ջնջել ՚ի մէջ բայց ջատագովութեան ազգաց եւրոպայ և արձակագիրն համարձակութեամբ հերքել զնշանակեա առաջեալ հաւատոց Փրկչին աշխարհի ։

—՚Ի 25 ամսոյս այս ամն զհաւանական ճշգրեալ առ լանդաղութեան, առ ՚ի նմանէ ուսփս չորս ի գնաց ։ Յետ ընդերկար սպասելոյ փոխատուին՝ բերեալ ետ եթէ փոխառուն ոչ դառնայ՝ հայց դարերն և եղեա զայն ի առաւօտ ։ Շարժեալ ՚ի ցասմէ ընդդէմ մեղկին որ յարձեալ էր զայն, հան զնա յատեան, ուր և նա բողոքեալ առաւելապարտութեան փարձուցն իւրոց, և լանդաղութեն չորս ուսփոյ եղև դարձեալ մի առաջ ։

—Նոր Կալկաթայ ։ Օրերս ամն ՚ի պատմութել իւրում զսանձն, գ՛նէ զձիրապ ՚ի խմբարձ, և ինքն զարմացեալ ընդ անձն իւր ՚ի հայերուն՝ չգիտէ զառաւելու զանգեց իւրոց ՚ի բոլոր շրջանին, մինչև հասանէ հրեշէն գերմանն ՚ի վերայ ձիոյ ։ զան յօդանութեան, չհետևանքն զհրշեցն ։ բայց առոդ, զի կարի մնացան յայնմ և ՚ի կենդանի զբաւ ի ։

—Հրատարակի, թէ Լանկաստրութեան Սերր Գոէնի Լիւաթեան, ՚ի 24 մինձակս Կալկաթայ, որ զայս վասն քանիցացերն լինի, փոխեալ է Անգլիարն լեզու ։ Գատաւորս Լիլաֆօրտաց արքէն խիկ ցուցեալ է զհաւանութիւն իւր, և եթէ դատաւոր Սերր Գրիւանին եւ հաւանեցի ։ ուրեմն հաստատեալ է բանն ։

—Բանի ամուրիք յառաջ խօսք, զի մտաւոր պաշտն մի բերել է առ արտաքոյ Եւրոպիոյ մեր գերեքանն զառամեալ և յուսալ չառանցեալ պատուն, զի միլիոնեաք ։ Ընթեր ։ — ոչ առ այն՝ զի զմտքեր թեանն նախկին կրօնին, և իւրոց ընթացեալ ասպրեալ ։ ոչ առ այն՝ զի ձեռնարկութեամբ Եւրոպացին յառաջեալ տեսանել զփրկութիւն, և ոչ առ այն՝ զի հողոյ թէ զինչ մեծ և զինչ հանդերձեալք կլին ։ այլ սակս զի անտանելի երկիւղ առնել զառանձնալ ընկերացն՝ մնացուցէ զառօրեայս իւր ։

Իսկ մեր մին յիշատակին Հնդ Պարսկաստանի եղաց մեղաց չէին խոյք համաձայն տառաստ ազգերն ։ այսպէս կամիմք ։ թէ սակս զրաւոյ և դատաւորութեան վաճառել զմանին կեան իւր ։ և ՚ի նորոգ ընդունելոյն ոչ ինչ շահեալ քան զմնուն, և զերես առաւինս ընդ նմա ։

Իսկ եթէ այս էղե միայն վախճան կամ զերագոյն բարի մտաւորաց խղճալի մարդկութեան աշխարհի ։ Եթէ աշխարհիկս պարտ էր հարկին Քրիստոսի խնամ՝ ասել ՚ի վերայ որդւոց Ադամայ ։ և եթէ այս էր մեր երկրայնական սէր և գթութիւն առ նոսա ։ ուրեմն թող երբեք չէր ։

Մեք յառաջին թիւս Եգիպտոսի գրեցաք մեծամ խօսեցաք ՚ի վերայ հարկաւորութեան կենդանեաց այսորիկ. բայց թուի թէ յաւելլու ։

— Իշխան Երկրատանն բնակելոյ ՚ի միտոսին իւրեւ այր և կին, յանկարծ ձոխանայն մեռանելով, զրկեցան և յորոց ամենայնի ։ Բանդի մտաւոր պատրաստ ուրուք խնդրեալ նախ զամբաւութիւն կարծեաց խոստ բաց գտեալ ՚ի գերբանատնաւորութիւն նորա, և դաշահեաց իւր թէ մեծ կուսակութիւն գանձուց թաղեալ իցէ ՚ի կողմանս հայրենի ժառանգութեան նորա, մասին որոյ եթէ տացէ ինքեան առ ձեռն ռուփիս 25 ։ և միջամտեացի կարասանել զայն՝ ընդ որում բնակէր ՚ի միասին, յայնժամ հանելով զայն գանձ՝ տացէ ինքեան ։ Կինն յօժարեցաւ վճարել զդրամն, բայց դժկոյլն բանալ ՚ի կենաց՝ ոչ ։ Յայնժամ պատրաստին սնահաւատութեան քանալ զհամկութիւն խորհրդոց և ասէ, զհետ բերելով, թէ բաց ՚ի դրամոյն զմթագուցեալ գանձն, զփոխ ՚ի նմա զզգին ամենայն յանկէ փոխարկել հրամ հրոր տարրաբանութեամբ ։ Իսկ այսպէս շարժէ և ՚ի նմանէ ռուփիս ոչ սակաւ, և որպէս արէն է այսպիսի խաբեբայից՝ ափամբ հաւանեաց և ասա ՚ի պատ պատճառանօք տարաբերել և խորդակել զայս նոցա և զհամբերութիւն ․ մինչև անձամբ անդէն նոցա յաւելում երկանն ․ և ամենայն խաբեբայն պարտաւորի բանակել և զան ախտատանաց ։ ☞ Տես յեր կողմը զմնագոյն հասուցանել, զմարդ անդրադ զանկութիւն ինչից ։

— Ո պուշ այդ ըմբռնեմք, մնաւանդ գիտնանց զի յորժամ վճարէինչ փրկանաց ամենեցեւն, պարատաւորեցին զառաջ քաջ համ զլանայակարմ բերել՝ ձեռագործել ՚ի տատրակենեն ․ Քանզի որպէս բազմեցու, նոյն և քանի առ որքք յառաջ պատահեցաւ Սնդրադինձաւ անձն Տարոյ և ընկերութեան, որոց առաքարեն սահմանել ՚ի պարտէ միոյ 250 ռուփիս, և զանց արարեալ ձեռագրերել թէ տաւցա, այժմ ուրանայ զբոլորն միայնագործեան ։ Թերևս և աներկոց իմն է, զի այլ Անգղիանութեան անտանելոց են զխորհրդատութիւն ՚ի նոցին խորին խորամանկութեան նորա ։

— Լոյն թէ Թուղթ Լահօռայ ծանուցեալ է Ար Հենրի Հարդինգայ, զի եթէ զօրք Անգղիացւոց թագաւորին Լ՚ահօռ, խնդրեն ամենն ընդէմ իւր և զօրաց իւրոց Պուակերայ, եւ թէ նախ ինքն նախարարն փանջաբայ ․ փոխադրել և նորին Գուլաբութիւնն պատուէր տալոյ է 10 ։ 000 զօրաց Եւրոպացւոց Յանուն պաշտպանութեամբ Մայոր Լոռենսի ։

8 Մայ. 1846 ՚ի Լահօր

Զհասարակաց դաշն խաղաղութեան ՚ի մէջ Բրիտանական իշխանութեան և Գուլաբ Սինկայ փառաւորին արքայութեան Լահօռայ ։

Ո րուք թիւն դաշին է, զի Լահօռ վճարեսցէ Անգղիացւոց մի և կէս քրօր որ է 15,000,000 ռուփեաց, 50,00,000 ռուփիս առ մի ծախսու պատերազմին ։ Թէ զօրք Բրիտանացւոց ունիցին զլեռնակարգնս երկրին մինչև ցվճար բովանդակ դամարոյն ։

Նախ մամն դաւաճանութեան հասացաւ նախ քան զկարգ Տէ դաշնագրրոյն ․ և վասն ծայնեալ մի քրօր ռուփեացն պարտաւորեցաւ տէրութիւնն Լահօռայ՝ տալ տէրութեան Անգլիոյ Հնդկաց գաւառն երկրին, որ ՚ի մէջ Սիզաս և Բեաս գետոց ։ Յայնմ

բնակչին մասն՝ յորում պարունակի Պէնճապ և Հայտարապ, սուաց ի վերջնոյ տէրութենէն Մահառաճայ Գուլապ Սինտոյ․ վասն եօթնհասան և հինգ լաք 75, 00, 000 ռուփոյ ։ Ի պաշտպանութենէն պարզ երկի, զի Գուլապ Սինգ՝ վասն բարեկամութեանն ցուցելոյ առ տէրութիւնն Բրիտանացւոց, զատեալ է զգաւառ աշխատանաց իւրոց ։ Քանզի՝ որ յառաջն հարկատու և հպատակ Լահօրայ՝ մերժեաց յանձնէ զպաշտօն Սեպհութեանն․ և տուեալ 75, 00, 000 ռուփիս, զմասն մեծարի երկրին քրոռափնաց, և քաղեալ անկախ, զնոյ իշխել Քաշմիրայ՝ ունելով ի զօրութիւն իւր զհազարապետան Բրում, և զՏիպեթոյն ։

Զօրք Բրիտանացւոց գտանին ի բազմութեան ի սնգիս բերդաց ։ և պաշտպանեն Լահօրայ՝ թէև թէ ունելոյ են զԹիւլէնդար, զԿուտոն, և զՓիլուր ։

10 Մարտ․ Աներոյ դրեալ դաշն վաւերականն հանդիսիւ ի վրանի փոխարքայի Արեւելեան Հնդկաստանի, յանդիման ժառանգի Տէրութեան Լահօրայ և Արքայածնոյ Գօրմնն, որպէս և Մպարապեան, զօրավարաց՝ հարաբարեաց և այլ և այլ պաշտօնեարաց կլինաբուրթեան Անգղիոյ բարձրաց մեծաց ։

Նորին Բարձրութիւն Գուլապ Սինգ ընկալեալ եղև ի վրանն փոխարքայի ողջունիւ 21 թնդանօթաց ։

Փոխարքայն եւ յայց Գուլապ Սինկայ ի շնորհաւորութիւն հաստատութեանն հաստատելոյ ի միջի ։

Թնդանօթք, որք յարեցան ընդդէմ ճակատու զօրաց Բրիտանացւոց՝ յանձնեցան փոխարքային ։ — Օժտամէնութիւն զօրացն Սիկաց ի և վերակարգուի, որոց զնուարեցան յաս ուժկին հաստատելոյ առ Մենջեա Սինկա․ պաշտօնի թուոյ նոցին ։

Ըստ խնդրոյ կառավարութեան Լահօրայ՝ զօրք Բրիտանացւոց զբրաւեցին զմիջնաբերդ քաղաքին, և ունին պահել մինչև ի վերանորոգութիւն կարգաց և կանոնաց զինուորութեան Լահօրայ ։

Իթէ միջնորդութեամբ Բրիտանական կառավարութեան, կարգ և կանոն հաստատեսցի ի դուռ և ի խաղաղութեան Լահօրայ, որ անկախակարութեամբ հասեալ էր ի վերջին կէտ կործանմանն իւրոյ՝ փոխարքայն ի սպրձանս իւր համարի, զի Բրիտանիկ իշխանութէ ի գործակցութեամբ հաւատարիմ զօրաց իւրոց, յառաջ տանել կարողասցէ ։ Մատուցեալ ըզցանկալին պաշտպանութիւն Լահօրայ՝ մինչերեց են այս զօրք՝ յառաջ քան զխափանումն առուայս ։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Բազմամարդութիւն աշխարհին Պարսից՝ ըստ երևելի երևելի ձևապարհորդաց, կոչման ի հետազօտ ցեղաբանութիւնս ազգաց ։ Օր օրինակ ։

Ա.

ՀԱՅՔ, որ եկին ընդ Ատրպէն, Ատրպատականն, Խաղպարապն ․ ի Պարս, ի Մազանտարան և ի Բաւրկոյրին 15, 000

Արդէ Պարսիկք՝ որք են խառնուրդք նախնի պարսից և թաթարաց․

Արաբացւոց և Վրաց	10,000,000
Պարթեւք, Յենգ և ի Կրման և ի Մեկրան	100,000
Այլուանք ի Պէրսալ	600,000
Պելուճք նախնին բնակիչք Պէլուճաց	50,000
Հրեայք ընդ ամենայն տեղիս	35,000
Զարիմայք, ի խորասան	10,000

Բ
Շրջաբերականք.
Որք խօսին Թուրքերէն,

Ուշաքք, Յարութիւնեանս	88.000
Պոլճակք, ի Մարզուանայ	40.000
Մուղտասարք, ի Մարաշա	5.000
Պոլատլըլեանք, ի Հայոց	12.000
Թօրգոմք, Աստուածատուրեան, ի Համիտեան, Խալեան	12.000
Թալեանք, ի Մանասերեան և Գէլեան	15.000
Թոփեք, ի Նավեէն ի Սըրտանեան	10.000
Գարապետեանք, ի Համտեան	12.000
Խալաթեք, Աստուածատուրեան ի Պորս և ի Խորասան	20.000
Շահինեան, Աբրահամ և ի Ս.Գ	14.000
Չիլինկիրեք, ի Շէրեան	70.00
Չէպալեք, ի Խորասան	80.00
Մուղտանըլեանք, ի Հայոց	40.00
Մազմանեան, ի Պարսի	10,000
Խոջամալեանք ի Գէլեան և Մուրադեան	45.00
24 փոքր գիւղք, զեր Թէ Էլին	81.000

Գ.
Որք խօսին Արաբերէն,

Արաբացի քաղաքացիք բնիկք ի Թամաթայ Լիբէի՝ Աննուազ, Խորասան և ընդ աշխարհ	95.000
Արաբք մենաւորիք՝ ի Խալէպաստան, ի Պարս	10.000

Դ.

Լոռք	20.000
Ջամուզ ի Պարս և Յատաքեան	10.000
Լաքք ի Պարս	20.000
Խոջիլըլեք ի Պարս	15.000
Զինկանեան հաւ Մեծրըք ի Քրմանշահ	60.00
Բախտիարիք Լոռստան	30.000
Կիւրք, ի Խամսայ	30.000
Փէյլիք, ի Լոռստան	409.00
Դարապետեանք, ի Քրմանշահ	70.00

Ե
Որք խօսին Քրդերէն,

Մուկրիք 30000 ձիաւորօք, Բլպասք 16000 նոյն	115.00
Ջիբառք	15 000
Գուրանք ի Սէննա	15.000
Բաբանք	50.00
Բիլասք	70.00
Լաքք 1000	50.00
Գէլանեանք, Շաքագլէք	150.00

Օ
Որք խօսին խօսին.

Աշէրեանք, ի Սալամ	10.000
Փափէղլեք ի Ուսէ ի Քեմխան	50.00
Զաւրանլըլեք, ի Խորասան	80.00
Բայէալլըք, նոյն	40.00
Էրշէրանեք, նոյն / Ամպարլըք նոյն	10.000
Մամասանիք ի Պարս	70.00
Բուշալլըք ի Տաշիրո	10.00
Գարագոյունլըք, Քէրման	12.00
Աֆշարեք, նոյն	5.00
Բօշայք յամենայն ուրեք	80.00
Բիլուջք	35.000

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆՔ

ՊԱՐՈՆ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱՂԱՆՈՒՐ

Յարութիւն Խաչատուր Եղանեան ծնաւ ի նոր Ջուղայ ի 1790 թուին. որոյ աւուրք միջօրէի այնչափ երեւելի եղեն ի գործունէութեան՝ որչափ նախկին յուսայի ամք մանկութեան նորա էին առաւօտ նշմարոյ. Հետեւեալ պատմութիւնս այս՝ զմեր Ընթերցողս անսխալ ծանօթութեան. ՚Ի Հասակի տղայութեան կնքեալ լինելով անմանկական, առեն՝ տամանձնայր մինչև պարապել ի սեր ուսանելոյ և լուսոյ անքննելոյ. և ի լեզուներ իւր արագեալ էր զայն սովորութիւն. Մինչև էր ի հասակի երեքտասան ամաց. զորմոգոյն յաւուր միում զծերունին Հայր իւր Հաւատարմով նմա. զի ի նոյն գիշերի անդր խաւարում լուսնի պատահել, յորս հինգ ժամու և քառորդ և մանր երկրորդի. ընդ որ Հայր իւր երկբայէր. Իսկ յանկուցան ի սերն ուսանել երեւելի, Հնգաւ ծերունին տեղեկս, օրհնելով զԱստուած ի վերայ իմաստութեան որդւոյ իւրոյ. Օ՜ կեաց քաղաք մ'երկաուրութեանց, յորոց քաղաքունք կան տակաւին մնացեալ, և սա զայտնի հանդէսն զԱստուածն Գուրթի ամ. բաղձ և զհետ Կոմպարոսին Համերական տարեք, գրեալ է և զանազան քաղաքս և զծաւալ և զգիրս մի ի վերայ

Աստուածաբանութեան և Մարդե-ղութեան Փրկչին, զՏնօրինագրութիւն մի, և քննութիւն խորին և գեղեցիկ ի վերայ Լեզուի Հայոց. այս վերջին գործ, կարի կատարելագործելոց ի վերջին աւուրս իւր, արտադրութեամբ։ Օրհ-նեալ անմք, յանկարծահաս ըմբռ-նմամբ կաթուածական ախտի՝ բարձա-ռաւ ի մէջոյ սակաւ ժամուց հիւանդու-թեան. վերջին այցելութեամբ ի 25 Յունիսի, յամի Տեառն 1836. ի հասուն բայի, ի 76 ամի հասակի իւրում. յերեկոյի Հինգշաբթի Տօնի սրբոյ Գրի-գորի Լուսաւորչին. մինչ ի ծունր իջեալ աղօթարանս մատուցանէր ի տան Տեառն աղօթից. Նոյնին վերջնական ձայնիւ գոչելով, որոյ աղօթիցն ձև թերևս գտանի է ի քերթուածոց իւր նորին՝ զոր օրինակ յերգն այն մաղ-թանաց Աստուածածնին. զոր այժմեան ազգս սիրեց և գեղեցիկ ասացուածոց աշխարհ մտաց մեծ և բարի ամեն այսո-րիկ ի գիրս Մարգարէին.

"Աղջկն աղօթք մեր ողորմեր,
Ի սուրբ Տաճար քո ազատեցէք.
Ընդ քո Տէր խնամարկեալ,
Ի խնդրուած, մեր վշտացի."

Ի Բ[illegible]

Հետևեալ ձևոց շարադրեալ էր մասն ուսուցանելոյ հանգամանս բարք թէ զինչ պարտէ զիրաւն ինչ ընդ լայ-նել և ուսուցանել, առողջ դաստիարակ, հաստատութիւն, ներհնութիւն, օրի-նակ վկայութիւն, և այլն բառ կենդանոյ ի վերայ ընտրանիս.

Մի [illegible].

Ձեռնարկութիւն. Այնչ է այժմեան ասուածոյ, մեր խոհական քան զհաւատալ, կամ՝ դանդաղանալ ինչ փաղաքշանքի. Մանաւանդ թէ է իցէ այն պիտանի իմն առ որդւոց.

Պատճառ. Բանիցն ուղղութեան համեմատութիւն բոլոր և չարի, ասացմանութեան և մեղսութեան է փնգգեա անդ յամենայնի զոր ամենևին — մինչ զանի է այն չար առաջինութեան արհամարհել զանձանձ վերջացու-

թեան ծայրագոյնութեան. մինչև պատրաստել միջո-նորհմանել զոր միանգամ ամենի զղջալիութեան կենդա-նաւոր պատրաստին. մինչև ժամանակ և շրջան ընկերին զձեզ առ ի ծանօթութիւն առաւել լինելոյ ըստ կրին այն.

Հարստութիւն. Եպա նթէ չէրգէ անհնարական յառ-աջ Երևաւթեց. ոչ լինալ բաժանորդ աշխարհ զգուշացուցանել զմեզ ընդդէմ այնր, ոչ լինալ զղջմանց սաղթաշխարհ արար թէ ի պատմութեան և թէ առ միաք աւարտել զձայն, յորժամ նախ առաջին նշմն պատրաստել առ կնդծաւոր զեղ ասաութեան.

Օրինակ. Եւս ի գուր քանիայ ձուէն աշխարհել յորժամ խոսքն է ի ըերանն իւր. նա ասաու.են ըղ-դուշաւոր պէտս էր լինել, յառաջ քան զմեր-նել իւր գիտութեան.

Նշանաւորութիւն. Մի ի մեծագոյն պատուհասից ի նախնեաց պատմութեան մատուցեալ. որք ի կորիւնս հաստատութենէ ընդ այլոց անդ զոր զարար ծերոյք, զինչ ասոն անոր պաշտօնեան, անձնաւոր հզօ-րագոյն առ նոսա զՏրովիուս և կեղծեալ լսելեաց զպա-շտօնն լեզուին անդ զփոխարկելոյ էր. յորում թա-գուցեալ էին ընտրեալն ի զօրաց իւրեանց՝ ըմբռն-եալ մեզ. և ոչ յղեհալն ի քաղաքն իւրեն պատրաս-տել մեծագին, զորսն ի փոխառնելոյ յանկարծ եւ-լեալ մարտ եաւսն ընդ քաղաքացիս, և այն էր պատճառ կործանման քաղաքին Տրովիոյ.

Վերջաւորութիւն. Այսոքիկ խնամաւոութեանց զգուշ-ացեալ քաղաքին առաջել նշանաւորելն՝ խրատէ մեզ ոչ ամենայն որ շողոմ և փայլէ՝ է այն ոսկի.

Ծանօթ. Այն է, ուրեմն, կամեցիմք դիտողական յամենայն հարազատութեանց խոհեմանել խմաստ-նանալոյ, զոր է այն կարի անհրաժեշտ. պարտիմք, ուշիմ և հեզ լինել, զգոյշ զմեր հաւատութիւն մինչև առ հաւատ լեալ զմեզ և ոչ յանկարծ իրեա-ցեալ. մինչև ժամանակ ցուցանել իւր մեզ զհաւա-տարմութեան ճշմարտութեան.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՊԱՐՍԻՑ.

ՖԷԹՀԱԼԻ. կամ Բաբա Խան Իշխ-բորդի նորա Իշխաց թագաւոր Պարսից, յամի Տեառն 1798. Իւր Հօրն Իշխա-հեղմերած ի Ջանատարաքրաց նորա զամե-նոյն որդւոյն, զորս յորդեալ էին նմա ժառանգակիցք Իշխանութեանն. Հօր-պետաց յարքունեաց ի խաղաղութեան զշաւիղս նորա, և պատերազմաց սե-րմն ամարին առաջին նորա. զմեծն ի փառս մարգկին.

Ի զօրանալ Օ՛ ամօթին Պերսիա ի վերայ ամենայն աշխարհին Պարսից Բաբա Խան Ֆաթալի Շահ տայ Հն-

զօրաւոր պատանդ. պատուելեալ. յաւուրս
Շիրակայ. Մխիթարեալ և երկիւղի ան-
ձնկեալ զմտաւորութեամբ առ սա խնա-
մոցն Պետրոսեայ, խոնարհութեամբ հայցեաց
ասէ 'ի վերայ մանկանն, և ասաց.
"Օհ է, զի բերէք այսօրէն զաւանդէ
քաղցրիկ. զի յուսեր զորս տարապարտ ոչ
կամն Հայրիկ. այլ կամի Թագի. ան-
բիծ.ք զգես առ մայր իւր." Օ այս
կանխապատրաստութեամբ իմն զուշակելով,
խնդրեալ զնա. և մեծամեծ պատուովք
յետս դարձուցանէ. Սրով յաւէտ 'ի
գերդ մայրենի փափկասուն կեանս վա-
րելով. յայն կանոնցն քաղաքի մեծա-
կութեան, որ զօգնիր Հաստատակ է ամե-
նայն ընդ վայրաստան պատմելով 'ի
գիրքս մորս զարգացելոց. Նոյն այ-
դէս և էր. ընտանութեամբ 'ի վերայ
քերթի ևմին և դշխոյաշուք Հեռանանն.
զկատարած աւուր, և զինուորեալ ընդ վաշտ
այլոց. Սրով զմեծ մասն առ բոլորութեան
իւրոյ. զՄ յաջտանն և զՄղաւտսս
ցեղին Կասպից կողմ 'ի ձեռս Պար-
սից Կայսրութեան. Խոսրովն 'ի
վերին երեսս և եթ ախոյեան դպրոցե-
րեցուցանելովք սորուն. և փոխանակ
սպարապետն ընդ Հանուր Հայրենեաց, ամ-
ամեն առաքէր առ նա միայն ընծայա-
ինչ առ 'ի ծնողաց ապաՀովութեանն.
Օր և բազմիցս զվճարելով աշխատաւ շատ
ամենէր զնա քաղաքացին պատերազմիք
անդնդաՀատ ընդ ամե յաղթելոյ.

Առատաձեռնութիւն նորա զչափ ոչ գի-
տէր, և եթէ Հնար լինէր աստուածոց
Հեթանոսաց գիջանել 'ի Հողեղէնս
աղէ բարեկամացն Խոսրովայ, այն սա
երկրորդ լինէր Մեկենասայ, սոփեստէ
'ի չեղջիս ոսկւոյ.

Ապերախտութիւն միշտ զՀետ գայ
առատաձեռնութեան. որպէս ասաւ.էր խոկու-
թեան. Վ ասնզի երկեալ Թէ քաղա-
քական Հանդամանօք պարտաւորեալ

տային առ զՄադըզ Խուան դ՛ժօր Երկրորդին
կորովեր. միանգամայն խոհեմութիւն սորա
ընդդէմ Հօտին Լորրանիսոյ բարեկարգի
իւրում, և պաշտպանել, ջուներ զանձեայ
նշմարանս արդարութեան. Պախա-
տաս լինէր այսմ ամենայնի նախորդին
խմասսուն, և կարէր մի կամ միւս երգա-
նակաս. գաղատութիւն մեծին Հնարա-
գործել. եթէ կամեցեալ ինչ էր.
Այլ սաստել Հայրենականը զորով
նորա բան անմտաւէր, ամենայն ամբո-
ռնց իւրոց զեւցագնապատ Համբերեալ.
սորաւ. զի մի զաշխոյն տաղտկեսցէ յա-
րեան Ճապաղմ. 'Ի Հռոմայական
աղջկունս իւրում, տեսաց զայս 'ի Թեւէ Հ-
րամ. թէ "Թագաւորն և տէրութիւն
նորա 'ի խնդիր իւր էրէն չարութեան զկե-
նաց իմոց. այլ զխորհուրդն յամեցոյց
զկատարումն առ ժամանակ մի և եթ.
Ճար է ինձ ապրեցուցանել զանձն,
այլ Պարտիզպանն կրկին յարեն այլո-
գի. Վրէժխնդիր մտաց իմոց էր չարչարել
Հայրենեաց իմոց զԹագաւորն սոյ. և
փոյթ ընաւ իմ չէր. եթէ Օ հինգ
սա. Թէ Պ ածոր. միայն եթէ առ անձինս
խաղաղութեանց զօրաւորեսցի, և ծաղ-
կեսցի խաղաղութիւն. Օ կրկնէն ա-
րենհեղութեան չար անուն, և ահա
կայ ինձ ձեռս լուանալ 'ի նորանէ.
Ճաշակեցուցեալ զԱստուած ընդ Հոգ-
ւոյս. անձուեալ խաղաղական օրհնու-
'ի գերեզմանն իջանել".

Օտարազգեաց կոչեցաւ ապերախտ
թագաւորին ծերունւոյն Եւրոպականոյ,
անհնարին նախատանօք սլքեցաւ, և
'ի բանս այնչափ զրկեցաւ, նա որ
զՊորտ Համարեա լուսաւորելոյ երջանի-
կութեամբ 'ի լոյս Հանձնոյն և խնա-
մութեան: Իբրև ականէր լիզուն
վշտամբերս քարոզել յամենի անդ
զանմեղութիւն և զերախտիս իւր ընդ-
դէմ անիրաւութեան և ապերախտու-

թեան Արարատի, հրամայեաց Վոլթայի Տան հաստատել զայն 'ի քնէն. որով զինեալքն Նաւ կենաց, և յաւելու 'ի փառս համբաւոյ հայրենեաց իւրոց։ Պատճեն եհան Արքայ և յամենայն 'ի կողմանց և 'ի գաւառաց Ճառաքայ տարար զամենայն արու զաւակ նորա, և զինչս և զկանայս նոցա յարքունիս էառ։

Յետ անարժան դաշինն հաստատելոյ ընդ դրանն Ռուսաց 'ի Գիւլիստան, յամին 1815. արտաքոյ եղեալ յամենայն կողմանց՝ ճոխացուցանէ ըզնեքն կանանց և հարճից իւրոց ունդ քան զհազար, յորոց ծնեալ ուստերս և դստերս անհամարս, զնահանգ՝ ըզգաւառ և զգիւղօրէս անդամ աշխարհին Պարսից՝ որդւոց իւրոց բաժանել։ Իսկ զաւանս նախարարաց և իշխանաց՝ ընդ դստերօք իւրովք, եղեալ նոր ամն Տարայ, թոռովք ծննդոցն բազմացեալ։ Որ ըստ առակին իսկ իւրում

փոխեաց զաշխարհ Պարսկաստանի,
Իբր զապարանօքն Աքքանի,
'Ի կեանս իւրում 'ի կանանց,
Իբր 'ի մահուն յազատազանց.

ՋԵՐՄԱՉԱՓ

Օտարակէս հրահալոյ ըստ չափու Ֆահրէնհայթայ.— Ջերմաչափն 212 աստիճանն առ եռացուցիչ։ Բայց աստիճանն, յորում հալի և ծորի հրահալեալն՝ ամենայն կայծ ծորանելոյ կամ կէտ ծորման կամ ծորացման.

Ջուր եռայ յաստիճանին...	212
Ծծումբ ծորի	216
Զամիթա (Անագ և որձիճ զուգեալ)	405
Անագ	442
Կապար Տապոյ (Անագիման և որձիճ)	507
Արճիճ	612
Ցինկ	773
Արոյր (կէս պղինձ, կէս ցինկ) ..	1672
Արծաթ	1673
Պղինձ	1996
Ոսկի	2017
Ձուլ երկաթ	2786

Սովոր երկաթ, զի երկաթ ոչ հալի, եթէ առանձնաբար ունագոյն չիցէ ջերմութիւն՝ քան զհաւոցեալ ջրոյ։

Նաւ՝ զի պղինձ ընդ զինկի խառնեալ 223 աստիճանն ստորև խնդրէ զջերմութիւն՝ քան զասակ ոսկին. Սովոր երկաթ, զի բնութիւն զինկին հակառակ ցուցանէ զանբաւութիւն պղնձոյն։

☞ Ա. Օ. Գ.

Տպարան Արարատեան Ընկերութեան յընծայէ ուխտն ամոյ հրատարակեալ զազգի արդի պիտանս. և ակնունի մինչ ցարդ չհրատարակել Զեան Այգի, 'ի քաղաքավարութե իւր. Բայց ըստ որում տեսակ է, թէ մինչև "մանուկն ոչ լայ մայր կաթն ոչ տայ," փոխարէն յառաջադրեալ ըղձարերական մի յորինել վասն օգնականութեան Տպարանի Արարատեան Ընկերութեան, և 'ի ձեռն Յորդորոյ Պարոն Աւետիքի Գալուստեան Հաշուէկալի մերում, մատուցանել Պատուելի Ազգի մերում. որպէս զի նովին յաջողակ եղեալ ուր և քաղաքութիւն նորա առ տարածութիւն գիտութեան յառաջադիմութիւն հայրենեացն ընդ գործս յաւելնից։

Այգայոյն պարծանօք յիշատակել, արժան համարիմք և զայս՝ զի յազգային հաստատութիւնս մեր՝ ոչ երբէք ապառնոյն գիտնեցաք առ օտարազգի եզքարս մեր։ Յուսայի է, զի և վասն Տպարանի Արարատեան Ընկերութեան՝ ոչ պակասեսցեն գիւտ ձեռնտուութիւն՝ 'ի գործոյս նորա։

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
Ի. Գ. Թագիփաշեանց Միքայելու